

Б. Павловић

Доц. мр Биљана Павловић
Учитељски факултет, Лепосавић

О ДЕЧИЈОЈ ИГРИ Бројалице

Апстракт: Бројалице представљају један од првих, развијенијих видова дечијег самосталног музичког стваралаштва. Оне су део првог музичког искуства које деца, кроз игру, стичу још у раном детињству. Изразитог су ритма и, као такве, чине драгоцен материјал, одличну подлогу за даљу надоградњу и развијање ритмичког осећања код ученика у почетној настави музичке културе. Тесно су повезане са игром и на неки начин оне су предигра, увертира за активности које у игри предстоје.

Кључне речи: бројалице, дете, игра, ритам

„Игра је здравија и од млека, игра је важнија од воде, игра је за човека најлепши дар слободе.“ Љубивоје Ршумовић

Игра, као слободна друштвена активност и као основни облик дечије активности, представља саставни и неодвојиви део дечијег живота. Она је за дете извор задовољства, радости и сазнања, активност која доприноси свеопштем развоју личности детета. Код детета је жеља за игром увек присутна, јер дете у природи свог бића носи потребу за игром. Кроз игру деца изражавају своја интересовања, проширују знања, развијају своја чула и осећања. У игри се дете васпитава, одраста, осамостаљује и социјализује, развија своје способности. У том чаробном свету игре деца су ослобођена разних ограничења које постављају одрасли у реалном животу, па је она уточиште и свет кројен по мерилима и укусу дечјем, „свет у свету“, у коме је могуће све оно што иначе није.

Деца у игри имитирају, прерушавају се у одређене ликове, што им омогућава да драмски изразе и овладају својим најдубљим осећањима. Играјући се и замишљајући себе у одређеним улогама, дете се ослобађа

разних страхова, превазилази несигурност, стидљивост и бојажљивост. Поистовећујући се са одраслима, неким одређеним ликом или чак појавом, детету се на тренутак пружа могућност да господари одређеном ситуацијом и поставља своја правила понашања, да доживи узбуђења и авантуре, а да при том буде заштићено од опасности које би му донела таква улога у стварности. У игри нам дете говори о својим потребама, као и о схватању света који га окружује. Деца кроз игру спонтано испољавају своје предиспозиције, таленат и склоност ка одређеним занимањима. За развој емотивног живота детета игра има огроман значај. У својим играма деца испољавају наклоност и љубав према онима које воле, али исто тако исказују и своје незадовољство и одбојност према не тако драгим им особама, па је то прилика да се ослободе свих негативних емоција. Игра је стваралачки чин, увек отворена позорница на којој је у било ком тренутку могуће изводити свако дечје уметничко дело. Кроз игру дете развија своју машту, проналазећи увек свеже и нове идеје за играње; сналази се у разним, замишљеним ситуацијама, учествује у решавању проблема које игра захтева, па у том смислу, према неким педагозима, она представља припрему и увођење у стварни живот.

Могућност да кроз игру само ствара, било да је у питању певање, измишљање текста бројалице или одређених покрета, код детета развија свест о сопственој вредности и сопственим могућностима. О дечијем стваралаштву, са пуно љубави и поштовања, писао је проф. Ј. Каштелан: „Дјеца су ствараоци. Она од свега праве умјетност. И све што стварају, умјетност је. Али, дјеца не праве умјетност одраслих људи, умјетност праваца, школа и академија. Њихова дјела трају од часа до часа. Њихове цртеже по улицама брише киша, и сваки сунчан дан отвара нове изложбе. Непрекинути ритам. Дјетињство, стваралачка слобода и умјетност-ријечи истог значења и када престанемо бити дјеца, када се нашим очима и нашој свијести указују границе стварног свијета одраслих људи, враћамо се дјетињству као извору стварања, првобитној слици свих наших могућности”.¹

Речено је већ да у животу детета игра заузима веома значајно место. Колико је она за децу важан и узвишен моменат говоре саме припреме за њу. Да би све било „регуларно” и „по пропису”, пре почетка играња постављају се одређена правила која се морају поштовати. У складу са тиме многим играма претходе *бројалице*, које представљају увертиру и припрему за игру.

Шта су бројалице?

¹ Бранко Ракијаш, *Музички одгој дјетета*, Школска књига, Загреб, 1961, стр.92.

Б. Павловић

Бројалице дефинишемо на два начина:

-Бројалице представљају ритмички говор или ритмички чврсто казивање неког текста;

-Бројалице су популаран облик пребројавања међу децом, које се изводе уз покрет руку и истовремено изговарање текста, а имају за циљ да на најуспешнији, и најкоректнији начин одреде учесника у игри, који ће имати одређено задужење.

У међусобном, равномерном ритмичком одбројавању, деца изговарају једноставне речи, кратке текстове, често повезане са бројањем, набрајањем, па се зато и зову бројалице. Оно дете на кога „падне“ последња реч испада из игре, или је потребно да изврши неку радњу коју захтева одређена игра, као да жмури, јури и слично. Одакле уопште овакав начин игре међу децом? Откуда то да многе дечје игре започињу бројањем? Бројеви су одувек привлачили људску пажњу. Примитивни народи су у бројевима тражили човечју судбину, верујући да неки доносе срећу, неки несрећу, док је појединим бројевима приписивана магична моћ. За многе филозофе бројеви представљају вечиту тему и инспирацију. Грчки филозоф Питагора, за кога кажемо да је отац математике и нумерологије, сматрао је да је све уређено бројевима. Читава једна наука (нумерологија) бави се симболичном вредношћу бројева, њиховим значајем и утицајем на људе. Трагове ове окултне науке проналазимо у свим старим цивилизацијама; свети записи означени су бројчаним симболима. Постоји једна посебна врста бројалица-дечја песама о „светим бројевима“, обично до дванаест строфа. У свакој строфи се обрађује по један број, те се његово значење повезује са неким библијским догађајем. Можда би, између осталог, и овде требало тражити корене бројалице у данашњем смислу, с обзиром на јак утицај религије на људе у прошлости. Бројањем означавамо и ритам, као што се нпр. држи ритам кретања код гимнастике, или при марширању војника; приликом свирања често бројимо и тако прецизно одржавамо ритам. Бројимо и када учимо кораке нове игре, плеса; бројањем или одбројавањем означавамо старт и почетак неке такмичарске активности. Пуно је примера из живота у којима бројањем, као, 1, 2, 3, или 10, 9, 8..... започињемо неку активност, а рекли смо да деца у својим играма често опонашају одрасле. Тако ће деца радо имитирати војнике како корачају и при том уз марширање бројати, „један, два“, смишљајући из забаве још понеки стих; одбројавањем ће започети омиљену игру жмурке и сл. Придајући значај својој игри, свом омиљеном занимању, деца, дакле, бројалицом најављују почетак игре. Она уноси усхићење, подиже концентрацију, и има улогу психолошке припреме деце за игру. Измишљајући текст бројалице, деца користе слоге различитих трајања,

О ДЕЧИЈОЈ ИГРИ БРОЈАЛИЦЕ

комбинујући их по свом укусу и осећају за ритам, онако како се у том стваралачком тренутку њима највише допада. Често се дешава да правилно акцентовање речи буде у другом плану, јер је све подређено ритму и рими. Комбинујући и поигравајући се речима и покретом, понекад и певушећи, деца несвесно постају аутори првих и правих малих уметничких дела, што доприноси њиховом самопоуздању, чини их срећним и радосним.

Тематика бројалица се односи на призоре из природе, из свакодневног живота, породичне и друштвене средине, али су често и илузорне, плод бескрајне дечије маште. У тренутку стваралачког надахнућа, деца користе речи које, често, немају конкретно значење, што на бројалице баца вео тајанствене игре и недокучиве лепоте. Такве бројалице се чине као савршена звучна игра слогова:

Ен, тен тини...

Ритмички запис: Б. Павловић

Ен, тен, ти - ни, за - о - ра - ка ти - ни, ти - ка, та - ка, би - ја, бо - ја, буф!

„Мада нејасне и нелогичне, бројалице нису лишене изворне поетске лепоте слободне дечије уобразиље. Звуковни ефекти „игра слободног духа“ (Р. Петровић) заснивају се на алитерацијама, асонанцама и римама.”²

Преш'о Петар

Ритмички запис: Б. Павловић

Пре - шо Пе - тар пре - ко пу - та, пи - та Па - вла по пет пу - та,
„По - што Па - вле пар па - та - ка,” „Пар па - та - ка, пет пе - та - ка.”

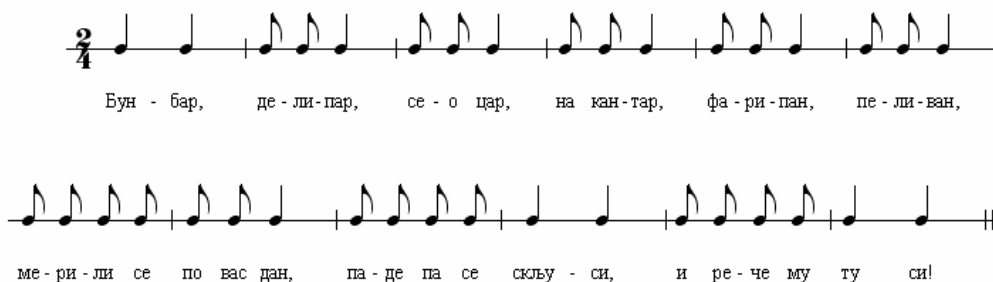
² Речник књижевних термина, Нолит, Београд, 1985, стр.629-630.

Б. Павловић

Или:

Бунбар, делипар

Ритмички запис:Б.Павловић

Бун - бар, де - ли - пар, се - о цар, на кан - тар, фа - ри - пан, пе - ли - ван,
ме - ри - ли се по вас дан, па - де па се скљу - си, и ре - че му ту си!

У многим бројалицама, које на први поглед делују необјашњиво и загонетно, скривени су трагови минулих времена. Анализом и разгледањем, како каже историчар Т.Ђорђевић „...налазимо да су то рудименти старине, данас једва појмљиви и разумљиви, остаци, који су некада били свежи, нешто значили и односили се на нешто чега данас нема.... Многе су дечије игре постале подражавање стварности, које је некад било, а која је давно ишчезла, па се једино у дечијој игри чува подсећај на њу.”³ Некима је корен у магији бројева.⁴ То је оно што бројалице чини фасцинантним и мистичним.

Утицај туђих култура, који је оставио трага на многим културним тековинама нашег народа, није заобишао ни дечију игру. Анализирајући поједине бројалице у свом раду „Српске народне игре”, наш познати историчар Тихомир Ђорђевић указује на присуство латинских речи у појединим бројалицама којима се играју деца код нас. Тако наводи примере двеју бројалица које у српском језику немају конкретно значење, већ су позајмица, и то искварена позајмица из латинског језика.

Бројалица забележена у пиротском округу:⁵

³ Тихомир Ђорђевић, *Српске народне игре* у књизи: *Наш народни живот* 4, Просвета, Београд, 1984.стр.85

⁴ *Музичка енциклопедија*, Југословенски лексикографски завод, Загреб,1971,стр.456.

⁵ Тихомир Ђорђевић, *Српске народне игре* у књизи: *Наш народни живот* 4, Просвета, Београд, 1984.стр.85.

О ДЕЧИЈОЈ ИГРИ Бројалице

Енеке, пенеке

Ритмички запис: Б. Павловић

Е - не - ке, пе - не - ке, цу - ке - ле, а - бел, ва - бел, до - ме - не,
ем - ци, пел - ци, здра - вен муж, здрав си!

Бројалица из околине Алексинца :⁶

Енгете, пенгете

Ритмички запис: Б. Павловић

Ен - ге - те, пен - ге - те, цу - кер ме, а - бер, шва - бер, до - ме - не,
ец, пец, шгра - фу - нец, до де - сет!

Присуство латинских речи у дечијим играма бројалицама проф. Ф. Илеша, који је сакупио и проучавао порекло појединих бројалица, тумачи као „...остатак из прошлих времена, када је латински језик владао у школама, а сачувао се јер је играма, као и обредима, дух конзервативан: што их мање људи разумеју, то више налазе у њима тајности. Сјетимо се бајања која се често говоре неразумљивим, па зато тајанственим латинским ријечима.”⁷

Стране речи су присутне и у другим бројалицама:

Певана бројалица „Ринге, ринге раја”, која је веома распрострањена код нас, позајмљена је из немачког језика.

⁶ Исто, стр.85.

⁷ *Зборник за народни живот и обичаје Јужних словена*, ЈАЗУ, књ.VII.св.1, Загреб,1902, стр. 223.

Б. Павловић

Бројалица "Игне, иплик," која се изводи у околини Алексинца, турског је порекла, односно представља искварену турску бројалицу.⁸

Игне, иплик

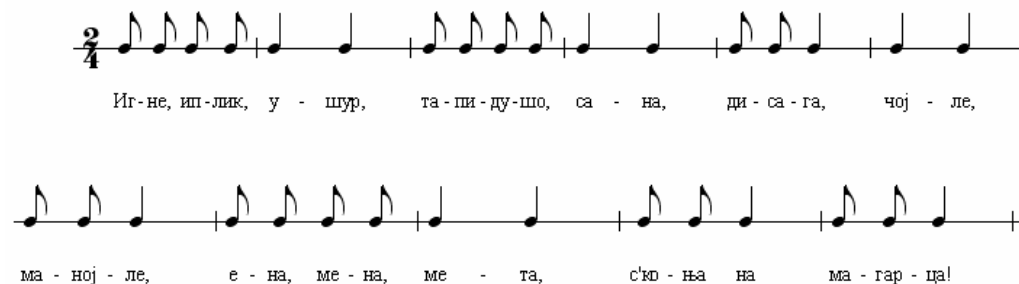
Ритмички запис:Б.Павловић

И - гне, и - плик, у - шур, до - би - ду-шур! Ој - лен, бој - лен,
Дра - га - на, Де - гиш - тер, ле - ги - ште, о - же - жи па бе - жи!

У Крагујевцу се изводи слична бројалица:⁹

Ритмички запис:Б.Павловић

Иг-не, ип-лик, у - шур, та-пи-ду-шо, са - на, ди-са-га, чој - ле,
ма - ној - ле, е - на, ме - на, ме - та, с'ко - ња на ма - гар - ца!

Турске речи у овим бројалицама су: игне што значи игла; иплик-конац, ушур десатак; топидушур обори лопту; чојле, можда-чора, девојчица; легиштер- можда од речи дегиштер (место).

Код игре „Аницаез“ изговара се бројалица која у себи такође садржи турске речи. Део те бројалице гласи:

Аницаез, манџу, мамуз, топуз, бирићи, рисићи, ристини, пилићи, биберко

⁸ Тихомор Ђорђевић, *Српске народне игре у књизи: Наши народни живот 4*, Просвета, Београд, 1984.стр.87.

⁹ Исто, стр. 87.

О ДЕЧИЈОЈ ИГРИ Бројалице

У наредној бројалици, која се изводи у Војводини, назире су речи из италијанског језика:¹⁰

Оно, дуо, тре....

Ритмички запис: Б. Павловић

О-но, ду-о, тре, ваг-ро, три-хо, шеј, ше-то, о-то, но-ви, де-ћи.

У појединим бројалицама изражен је хришћански верски утицај. Таква је бројалица „Иди тамо где ти реко“, којом деца из Алексинца одређују ко ће да жмури или жури.¹¹

Иди тамо где ти реко'

Ритмички запис: Б. Павловић

И-ди та-мо где ти ре-ко', ни-ти бли-зо, ни да-ле-ко, но код дво-ра Да-ви-до-ва,
где се Де-ва по-ро-ди-ла, Хри-ста Бо-га по-ви-ја-ла, у сви-ле-не пе-ле-ни-це,
и у зла-тне о-деж-ди-це, а-миц, Бо-же, дај!

Велики број народних бројалица сакупио је и за будућа поколења сачувао Вук Караџић. У многима се примећују трагови туђих култура. У данашњем времену малишани стварају нове игре, нове бројалице, „непрекинути ритам“ ,инспирисани новим, актуелним темама и догађајима.

¹⁰ Нице Фрациле, *Вокални музички фолклор Срба и Румуна и Војводини*, Матица Српска, Нови Сад, 1987, стр.150.

¹¹ Тихомор Борђевић, *Српске народне игре у књизи: Наш народни живот 4*, Просвета, Београд, 1984, стр.88.

Из свог угла, очима дечјим, посматрају свет око себе, преображавајући га у својим играма, онако како њима одговара и каквим га они желе.

Значај бројалица у настави музичке културе

Због своје наглашене ритмичности бројалице сврставамо у подручје области музичких игара. Играјући се и изводећи бројалице до поласка у школу, деца су спонтано већ допринела развијању свог осећаја за ритам. Једноставни и деци већ добро познати садржаји бројалица одлична су подлога за даље организовано развијање ритмичког осећања у почетној настави музичке културе у основној школи. Оне су, наравно, веома корисне, неизоставне и касније, у моменту свесног музичког описмењавања.

Многе бројалице су пропраћене једноставним и певљивим мелодијским мотивима. Овакве бројалице су од велике користи у првој фази рада. Преко њих можемо лако да контролишемо дечији глас. Акцент је сада на тачној интонацији или на припреми, постављању и фиксирању одређене тонске висине. Помоћу бројалица код ученика формирамо осећај за различита ритмичка трајања; упознајемо их са четвртином ноте, затим са осмином, па половином, такође са различитим трајањима пауза.

Кроз бројалице деца се по први пут свесно упознају са дводелним, троделним, четвороделним тактовима, наглашеним и ненаглашеним тактовим деловима, са различитим ритмичким могућностима и обрасцима у оквиру метрички различитих тактова; упознају се са карактеристичним ритмичким фигурама. Синхронизовано изговарање слогова, уз извођење покрета на разне начине, доприноси развоју моторних активности. За развој памћења и говора деце готово да нема бољег средства од бројалице у овој, првој фази рада. И у васпитном смислу бројалице имају велики значај. Кроз њих се деца уче да поштују правила у игри; уче се равноправности и међусобном поштовању, што ће се касније као модел понашања применити у свакодневном животу. Образовно- васпитни значај бројалица у настави музичке културе у основној школи неоспорно је велики.

Као наставни садржаји оне треба да буду што више заступљене у програму, нарочито оне које су потекле из народа, које су део наше традиције. На наставнику је обавеза да пронађе одговарајуће бројалице, пре свега из средине у којој се школа налази, упозна ученике са народним стваралаштвом свог окружења и искористи исте садржаје у образовне сврхе.

ЛИТЕРАТУРА

1. Мирјана Ивановић, *Методика наставе музичког васпитања у основној школи*, „Нота“, Књажевац, 1981.
2. Вишња Манастериоти, *Музички одгој на почетном ступњу*, Школска књига, Загреб, 1978.
3. Бранко Ракијаш, *Музички одгој дјетета*, „Школска књига“, Загреб, 1961.
4. Ивана Домоњи, *Методика музичког васпитања у предшколским установама*, „Свјетлост“, Сарајево, 1986.
5. Тихомир Ђорђевић: *Српске народне игре*, у књизи: *Наш народни живот 4*, Просвета, Београд, 1984
6. Е. Међедовић-Д. Мартиновић, *Игра, извор дечије радости*, Београд, 2006.
7. Емил Каменов, *Методика васпитно-образовног рада са предшколском децом*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1985.
8. *Зборник за народни живот и обичаје Јужних Словена*, ЈАЗУ, књ.7, св.1, Загреб, 1902.

Павлович Биљана, Мр

Факултет началних класова, Лепосавич

О ДЕТСКОЙ ИГРЕ

Считалки

Резюме: Считалки являются одним из первых, самых развитых видов самостоятельного детского музыкального творчества. Они представляют собой часть первого музыкального опыта, который дети, при помощи игры, приобретают ещё в раннем детстве. Считалки достаточно ритмичны и, как таковы, образуют драгоценный материал, отличную основу для дальнейшего строительства и развития чувства ритма у учеников начальных классов на уроках музыкальной культуры. Считалки тесным образом связаны с игрой и, в некоторой мере, являются увертюрой для предстоящих в игре активностей.

Ключевые слова: Считалки, ребёнок, игра, ритм